

Ewa Rosiak¹

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy
Instytut Badawczy w Warszawie

Światowy rynek olejów roślinnych

The Global Market for Vegetable Oils

Synopsis. W artykule przedstawiono zmiany jakie nastąpiły w światowej produkcji, zużyciu i handlu olejami roślinnymi w XXI wieku. Analizę zmian przeprowadzono na podstawie danych USDA, które zagregowano do średnich pięcioletnich z sezonów 2001/02-2005/06, 2006/07-2010/11 i 2011/12-2015/16. W XXI wieku światowa produkcja olejów roślinnych dynamicznie wzrasta, w następstwie rosnącego w skali globalnej popytu na żywność i energię odnawialną. Rosną też obroty handlu międzynarodowego olejami roślinnymi, ale kierunki geograficzne handlu tymi produktami nie zmieniają się istotnie. Olej sojowy utracił pozycję lidera w światowej produkcji olejów roślinnych. Aktualnie w tej produkcji dominuje olej palmowy, który charakteryzuje się bardzo wysokim stopniem koncentracji produkcji. Dlatego wszelkie zmiany u jego nielicznych, liczących się producentów i eksporterów (Malezja i Indonezja) mają istotny wpływ na rynki innych olejów. Przewidywania wskazują, że tendencje wzrostowe w światowej produkcji, zużyciu i handlu olejami roślinnymi będą kontynuowane.

Słowa kluczowe: oleje roślinne, produkcja, zużycie, handel, świat

Abstract. The article presents the changes that have taken place in world production, consumption and trade in vegetable oils in the XXI century. The analysis of changes was based on USDA data, which were aggregated to the five-year average of the seasons 2001/02-2005 /06, 2006 /07-2010/11 and 2011 /12-2015 /16. In the twenty-first century, world production of vegetable oils is growing dynamically, following the growing global demand for food and renewable energy. Turnover of international trade vegetable oils is also increasing, but the geographical directions of trade in these products do not change significantly. Soybean oil has lost its leadership in the world production of vegetable oils. Currently, this production is dominated by palm oil, which has a very high degree of concentration of production. Thus, any changes in its few major producers and exporters (Malaysia and Indonesia) have a significant impact on the markets of other oils. Predictions indicate that the upward trend in world production, consumption and trade in vegetable oils will continue.

Key words: vegetable oils, production, consumption, trade, world

Wstęp

W światowej produkcji olejów roślinnych występuje wieloletnia tendencja rosnąca (Boczar, Sznajder, 2011). Przewidywania wskazują, że będzie ona kontynuowana (OECD-FAO Agricultural Outlook 2016-2025). Od początku XXI wieku światowa produkcja olejów roślinnych kreowana jest nie tylko przez rosnący w skali globalnej popyt na żywność, w związku ze zwiększającą się liczbą ludności i poprawą wyżywienia społeczeństw, ale także przez rosnące w skali globalnej zapotrzebowanie na energię

¹ dr inż., Zakład Badań Rynkowych IERiGŻ-PIB, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa,
e-mail: rosiak@ierigz.waw.pl

odnawialną i w ślad za tym dynamiczny rozwój produkcji biodiesla, która prowadzona jest głównie na bazie olejów roślinnych (Bodył, Łopaciuk, Rosiak, Szajner, 2015).

Celem artykułu jest przedstawienie zmiany jakie nastąpiły w światowej produkcji, zużyciu i handlu olejami roślinnymi w XXI wieku, w tym głębszej analizie poddano cztery najważniejsze oleje roślinne produkowane na świecie: palmowy, sojowy, rzepakowy i słonecznikowy. Ich udział w światowej produkcji olejów roślinnych jest dominujący. Analizę zmian przeprowadzono na podstawie danych USDA, publikowanych w Oilseeds: World Markets and Trade, które zagregowano do średnich pięcioletnich z sezonów 2001/02-2005/06, 2006/07-2010/11 i 2011/12-2015/16. Do identyfikacji najważniejszych tendencji zachodzących w światowej produkcji, zużyciu i handlu olejami roślinnymi zastosowano podstawowe miary statystyki opisowej (wskaźniki struktury i dynamiki).

Produkcja

W światowym areale upraw i produkcji nasion oraz owoców roślin oleistych dominuje soja, ale ze względu na znacznie większą zawartość tłuszczów w owocach palmy oleistej (70% w owocni) niż w nasionach soi (18%) i znacznie wyższy uzysk oleju z 1 ha uprawy palmy oleistej (3,6 t/ha) niż w przypadku soi (0,5 t/ha), w światowej produkcji olejów roślinnych w XXI wieku dominującą pozycję uzyskał olej palmowy (wzrost udziału z 29% średnio w latach 2001/02-2005/06 do 32% w latach 2006/07-2010/11 i 34% w latach 2011/12-2015/16) (Oil World, 2016). Wyprzedził on pod względem wielkości produkcji olej sojowy, którego udział w światowej produkcji olejów zmalał odpowiednio z 30% do 28% i 27%. Kolejne miejsca w światowej produkcji zajmują oleje: rzepakowy (wzrost udziału z 14% do 15% i 16%) i słonecznikowy (wzrost udziału z 8% w średnio w latach 2001/02-2005/06 i 2006/07-2010/11 do 9% w ostatnim pięcioleciu). Łączny udział czterech wymienionych olejów w światowej produkcji olejów roślinnych zwiększył się z 82% średnio w latach 2001/02-2005/06 do 84% i 86% w dwóch kolejnych pięcioleciach.

W analizowanych latach światowa produkcja ośmiu najważniejszych olejów roślinnych (palmowego, sojowego, rzepakowego, słonecznikowego, z ziaren palmowych, bawelnianego, arachidowego i kokosowego) łącznie z oliwą z oliwek zwiększyła ze 105 mln ton średnio w latach 2001/02-2005/06 do 169 mln ton w latach 2011/12-2015/16, tj. o 61% [tab.1]. W sezonie 2016/17 spodziewany jest dalszy jej wzrost do 187 mln ton (o 5% w porównaniu z sezonem poprzednim). Łączna produkcja czterech kluczowych olejów (palmowego, sojowego, rzepakowego i słonecznikowego) zwiększyła się w porównywanych okresach o 70% (z 86 mln ton do 146 mln ton), a pozostałych olejów o 24% (z 19 mln ton do 24 mln ton). Spośród czterech kluczowych olejów najbardziej wzrosła produkcja oleju palmowego (o 89%), a następnie olejów: rzepakowego (o 80%), słonecznikowego (o 65%) i sojowego (o 48%).

Produkcja olejów roślinnych dynamicznie wzrastała we wszystkich regionach świata, przy czym najszybciej zwiększała się w krajach Azji, które są kluczowymi producentami olejów na świecie, w tym głównie palmowego. Łączny udział Indonezji, Malesji i Chin w globalnej produkcji olejów zwiększył się z 41% średnio w latach 2001/02-2005/06 do 47% w latach 2011/12-2015/16. Od sezonu 2005/06 Indonezja jest liderem w światowej produkcji olejów roślinnych (wcześniej była nim Malesja). W ostatnich pięciu sezonach udział Indonezji w światowej produkcji olejów roślinnych przekraczał średnio 20%, udział Chin wynosił ponad 14%, a Malesji poniżej 13%.

Tabela 1. Światowa produkcja olejów roślinnych (w mln ton)

Table 1. World production of vegetable oils (in m tons)

Wyszczególnienie	Średnia z lat 2001/02- -2005/06	Średnia z lat 2006/07- -2010/11	Średnia z lat 2011/12- -2015/16	2001/02	2015/16	2016/17 szacunek
Ogółem	104,9	135,8	169,3	93,0	177,3	187,0
z tego:						
Palmowy	30,5	43,8	57,7	25,3	58,8	64,5
Indonezja	12,1	20,1	30,0	9,2	32,0	35,0
Malezja	13,8	17,2	19,0	11,9	17,7	20,0
Tajlandia	0,7	1,4	2,0	0,6	2,1	2,3
Kolumbia	0,6	0,8	1,1	0,5	1,0	1,3
Nigeria	0,8	0,8	1,0	0,8	1,3	1,0
Pozostałe kraje	2,5	3,1	4,6	2,3	4,8	4,9
Sojowy	31,5	38,1	46,5	29,0	51,9	54,2
Chiny	4,9	7,9	12,6	3,6	14,6	15,5
USA	8,5	8,9	9,3	8,6	10,0	10,2
Brazylia	5,3	6,3	7,3	4,6	7,7	7,8
Argentyna	4,8	6,5	7,2	3,9	8,4	8,6
UE	2,7	2,4	2,6	3,2	2,9	2,8
Indie	0,9	1,4	1,5	0,9	1,0	1,6
Pozostałe kraje	4,2	4,6	6,0	4,1	7,3	7,7
Rzepakowy	14,8	21,0	26,6	13,1	27,7	27,1
UE	4,8	8,2	9,5	4,4	10,2	9,7
Chiny	4,3	4,6	6,1	4,3	7,2	6,5
Indie	1,2	1,9	3,0	1,7	3,6	3,9
Kanada	1,7	2,2	2,4	1,0	1,9	2,2
Japonia	0,9	0,9	1,0	0,9	1,1	1,1
Pozostałe kraje	1,9	3,2	4,6	0,8	3,7	3,7
Słonecznikowy	8,9	11,4	14,7	7,4	15,5	16,9
Ukraina	1,3	2,5	4,4	0,9	5,0	5,7
Rosja	1,7	2,4	3,5	1,1	3,5	4,1
UE	1,7	2,3	3,0	0,7	3,0	3,2
Argentyna	1,4	1,4	1,2	1,3	1,2	1,3
Turcja	0,5	0,6	0,7	0,5	0,6	0,6
Pozostałe kraje	2,3	2,2	1,9	2,9	2,2	2,0
Pozostałe ^a	19,2	21,5	23,8	17,4	23,4	24,3

^a – z ziaren palmowych, bawełniany, arachidowy, kokosowy i oliwa z oliwek.

Źródło: (Oilseeds: World Markets and Trade, 2015-2017, USDA), obliczenia własne.

Olej palmowy Uzyskuje się go z miąższu owoców palmy oleistej, która uprawiana jest wyłącznie w pasie klimatu tropikalnego. Największy obszar uprawy palmy oleistej występuje

w krajach Azji Południowo-Wschodniej, przede wszystkim w Malezji i Indonezji (Górecka, 2001). Światowa produkcja oleju palmowego wzrosła z 31 mln ton średnio w latach 2001/02-2005/06 do 58 mln ton w latach 2011/12-2015/16. W sezonie 2016/17 spodziewany jest dalszy jej wzrost do 65 mln ton (o 10% w porównaniu z sezonem poprzednim).

W wyniku tych zmian, udział Indonezji w światowej produkcji oleju palmowego wzrósł z 40% średnio w latach 2001/02-2005/06 do 52% w ostatnim pięcioleciu, a udział Malezji obniżył się odpowiednio z 45% do 33%. Łączny udział Indonezji i Malezji w światowej produkcji oleju palmowego utrzymał się w porównywanych okresach na poziomie 85%, a łączny udział Tajlandii, Nigerii i Kolumbii na poziomie poniżej 10%.

Olej sojowy Światowa produkcja oleju sojowego zwiększyła się z 32 mln ton średnio w latach 2001/02-2005/06 do 47 mln ton w latach 2011/12-2015/16. W sezonie 2016/17 spodziewany jest dalszy jej wzrost do 54 mln ton (o 4% w porównaniu z sezonem poprzednim). W analizowanych latach najbardziej wzrosła produkcja oleju sojowego w Chinach (2,6 razy do prawie 13 mln ton średnio w latach 2011/12-2015/16), następnie w Indiach (o 67% do 1 mln ton), Argentynie (o 50% do ponad 7 mln ton) i Brazylii (o 38% do ponad 7 mln ton). W USA wzrosła niewiele (o 9% do ponad 9 mln ton), a w UE zmalała (o 4% do 2,6 mln ton).

Udział Chin w światowej produkcji oleju sojowego zwiększył się z 16% średnio w latach 2001/02-2005/06 do 27% w latach 2011/12-2015/16, natomiast udział USA zmniejszył się odpowiednio z 27% do 20%. USA, które są największym producentem soi na świecie, od sezonu 2010/11 utraciły na rzecz Chin (największego jej importera) pierwszą lokatę w produkcji oleju sojowego. Kolejne lokaty w tej produkcji zajmuje Brazylia (spadek udziału w porównywanych okresach z 17% do 16%), Argentyna (stabilizacja udziału na poziomie 15%), UE (spadek udziału z 9% do 6%) i Indie (stabilizacja udziału na poziomie 3%).

Olej rzepakowy Światowa produkcja oleju rzepakowego zwiększyła się z 15 mln ton średnio w latach 2001/02-2005/06 do 27 mln ton w latach 2011/12-2015/16. W sezonie 2016/17, w następstwie zmniejszenia światowych zbiorów rzepaku, spodziewany jest jej obniżenie do 27 mln ton (o 2% w porównaniu z sezonem poprzednim). Liderem w światowej produkcji rzepaku i oleju rzepakowego jest UE. Od początku XXI wieku produkcja oleju rzepakowego w krajach UE szybko rośnie, głównie z uwagi na dynamiczny rozwój sektora biopaliw (Rosiak, 2014). Produkcja oleju rzepakowego w UE zwiększyła się z 5 mln ton średnio w latach 2001/02-2005/06 do prawie 10 mln ton w ostatnim pięcioleciu, a więc prawie dwukrotnie. W Chinach, które zajmują drugą lokatę w światowej w produkcji oleju rzepakowego wzrosła o 42% (do 6 mln ton), w Indiach dwuipółkrotnie (do 3 mln ton), w Kanadzie o 41% (do ponad 2 mln ton), a najmniej w Japonii o 11% (do 1 mln ton).

W analizowanych latach UE umocniła pozycję lidera w światowej produkcji oleju rzepakowego. Jej udział w globalnej produkcji oleju rzepakowego zwiększył się z 32% średnio w latach 2001/02-2005/06 do 36% w latach 2011/12-2015/16. W przypadku Chin wystąpiła odwrotna sytuacja. Udział Chin w światowej produkcji oleju rzepakowego obniżył się odpowiednio z 29% do 25%. Zmalał też udział Kanady (z 11% do 9%) i Japonii (z 6% do 4%), przy wzroście udziału Indii (z 8% do 11%).

Olej słonecznikowy Światowa produkcja oleju słonecznikowego zwiększyła się z 9 mln ton średnio w latach 2001/02-2005/06 do 15 mln ton w latach 2011/12-2015/16. W sezonie 2016/17 spodziewany jest dalszy jej wzrost do 17 mln ton (o 9% w porównaniu

z sezonem poprzednim). Największymi producentami zarówno nasion słonecznika, jak i oleju słonecznikowego pozostaje Ukraina, Rosja, UE i Argentyna. W analizowanych latach najbardziej wzrosła produkcja oleju słonecznikowego na Ukrainie (ponad trzykrotnie do ponad 4 mln ton średnio w latach 2011/12-2015/16), w UE zwiększyła się ponad dwukrotnie (do prawie 4 mln ton), a w Rosji prawie dwukrotnie (do 3 mln ton). W Argentynie zmalała (o 17% do ponad 1 mln ton).

W światowej produkcji oleju słonecznikowego udział Ukrainy zwiększył się z 15% średnio w latach 2001/02-2005/06 do 30% w ostatnim pięcioleciu, udziały UE i Rosji wzrosły z po 19% do 21-24%, a udział Argentyny zmalał z 16% do 8%.

Zużycie

W ślad za rosnącą produkcją, systematycznie wzrasta zużycie olejów roślinnych na świecie. Dynamicznie wzrasta zużycie olejów roślinnych na cele spożywcze w krajach rozwijających się, będących najludniejszymi państwami świata i charakteryzujących się rosnącą liczbą ludności, takich jak: Chiny, Brazylia, Indonezja czy Malezja, natomiast w krajach wysoko rozwiniętych zwiększa się przede wszystkim ich zużycie w produkcji biopaliw. Zużycie olejów roślinnych w sektorze spożywczym w krajach wysoko rozwiniętych wzrasta wolno, z powodu wysokiego nasycenia rynku tymi produktami oraz stagnacji lub spadku liczby ludności (FAOSTAT, 2017).

Tabela 2. Światowe zużycie olejów roślinnych (w mln ton)

Table 2. World consumption of vegetable oils (in m tons)

Wyszczególnienie	Średnia z lat	Średnia z lat	Średnia z lat	2001/02	2015/16	2016/17 szacunek
	2001/02- -2005/06	2006/07- -2010/11	2011/12- -2015/16			
Ogółem	101,5	131,5	165,8	91,2	178,9	185,0
Na cele żywnościowe	87,2	103,4	126,2	80,9	135,8	141,0
Na cele przemysłowe	14,3	26,1	39,6	10,9	43,1	44,0
z tego:						
na biopaliwa	1,9	13,6	28,7	1,0	31,8	34,7
na pozostałe cele przemysłowe	12,4	12,5	10,9	9,9	11,3	9,3

Źródło: (Oilseeds: World Markets and Trade, USDA, 2015-2017), obliczenia własne.

W analizowanych latach światowe zużycie olejów roślinnych zwiększyło się o 63% (ze 102 mln ton średnio w latach 2001/02-2005/06 do 166 mln ton w latach 2011/12-2015/16), przy czym znacznie szybciej wzrastało zużycie olejów na cele przemysłowe niż na cele żywnościowe [tab.2]. Zużycie olejów na cele spożywcze zwiększyło się bowiem o 45% (odpowiednio z 87 mln ton do 126 mln ton), a na cele przemysłowe prawie trzykrotnie (z 14 mln ton do 40 mln ton), w tym zużycie w sektorze biopaliw wzrosło piętnastokrotnie (z 2 mln ton do 29 mln ton). W wyniku tych zmian udział olejów zużywanych na cele spożywcze w całkowitym zużyciu olejów roślinnych zmalał z 86% średnio w latach 2001/02-2005/06 do 76%

w ostatnim pięcioleciu, a udział olejów zużywanych na cele przemysłowe wzrósł odpowiednio z 14% do 24%. W ostatnim pięcioleciu w zużyciu przemysłowym dominowały biopaliwa (średnio 72% udziału, wobec 52% w latach 2006/07/20010/11 i 13% w latach 2001/02-2005/06).

Tabela 3. Zużycie olejów roślinnych w wybranych krajach i regionach (w mln ton)

Table 3. Consumption of vegetable oils in selected countries and regions (in m tons)

Wyszczególnienie	Średnia z lat 2002/03-2005/06		Średnia z lat 2006/07-2010/11		Średnia z lat 2011/12-2015/16		2001/02		2015/16		2016/17 szacunek	
	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P	S	P
Chiny	18,0	1,6	23,5	2,5	29,8	2,6	16,4	1,0	32,0	2,6	33,0	2,7
UE	12,5	4,3	13,0	9,9	13,1	11,6	12,1	2,5	13,3	12,3	13,5	12,1
Indie	10,8	0,6	13,5	0,9	18,1	0,8	10,1	0,6	20,2	0,9	22,0	1,0
Azja Płd-Wsch ^a	6,7	4,6	7,8	6,7	10,3	10,5	6,0	3,8	11,4	12,0	11,8	12,3
Środkowy Wschód ^b	3,8	0,3	4,2	0,3	5,5	0,4	3,5	0,2	5,9	0,4	6,1	0,4

S – na cele spożywcze, P – na cele przemysłowe.

^a – Brunei, Birma, Kambodża, Indonezja, Laos, Malezja, Filipiny, Singapur, Tajlandia i Wietnam.

^b – Bahrajn, Stefa Gazy, Iran, Irak, Jordania, Kuwejt, Liban, Oman, Katar, Arabia Saudyjska, Turcja, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Zachodni Brzeg Jordanu i Jemen.

Źródło: (Oilseeds: World Markets and Trade, USDA, 2015-2017), obliczenia własne.

Największym konsumentem olejów są Chiny (20% udziału w średnio w latach 2011/12-2015/16), które aktualnie zajmują drugą lokatę na świecie w ich produkcji (do sezonu 2010/11 zajmowały trzecią lokatę), a następnie UE (15%) i Indie (12%), które z kolei zajmują odpowiednio czwartą i ósmą lokatę w światowej produkcji olejów [tab.3].

Tempo wzrostu zużycia olejów roślinnych w sektorze spożywczym jest najwyższe wśród krajów rozwijających się. W Chinach i w Indiach w latach 2002/03-2015/16 przekraczało średnio 5% rocznie. Kraje wysokorozwinięte notują niskie wzrosty zużycia olejów w sektorze spożywczym, ale bardzo wysokie w sektorze przemysłowym (w UE odpowiednio 0,7% i 13% średnio w latach 2002/03-2015/16).

Handel

Dynamicznie rosnący popyt na tłuszcze roślinne ze strony sektora spożywczego, a zwłaszcza przemysłowego, spowodował w XXI wieku bardzo znaczący wzrost obrotów międzynarodowych olejami roślinnymi [tab. 4], przy czym kierunki geograficzne handlu tymi produktami nie zmieniły się istotnie w porównaniu z wcześniejszymi latami (Gawron, Burakiewicz, Zapędowski, 1995, Rutkowski 1978). Krajami deficytowymi w te surowce i w związku z tym największymi ich importerami nadal były kraje Europy i Azji (przede wszystkim Indie, Chiny, Pakistan) oraz USA, a krajami nadwyżkowymi i kluczowymi eksporterami pozostały kraje Azji Południowo-Wschodniej (Malezja i Indonezja – najwięksi eksporterzy oleju palmowego), a także Argentyna, Ukraina (najwięksi eksporterzy oleju słonecznikowego, a w przypadku Argentyny także sojowego) i Kanada (największy eksporter oleju rzepakowego) [tab. 5].

Tabela 4. Światowy eksport olejów roślinnych (w mln ton)

Table 4. Export of vegetable oils (in m tons)

Wyszczególnienie	Średnia z lat 2001/02- -2005/06		Średnia z lat 2006/07- -2010/11		Średnia z lat 2011/12- -2015/16		2001/02		2015/16		2016/17 szacunek	
	mln ton	E/P %	mln ton	E/P %	mln ton	E/P %	mln ton	E/P %	mln ton	E/P %	mln ton	E/P %
Ogółem	40,3	38	56,4	42	70,7	42	32,9	35	73,6	42	78,5	42
z tego:												
Palmowy	22,8	75	34,1	78	45,3	75	17,6	70	43,9	75	47,5	74
Sojowy	8,9	28	9,9	26	10,0	22	8,3	28	11,8	23	11,6	21
Rzepakowy	1,2	8	2,5	12	4,0	15	1,0	8	4,1	15	4,4	16
Słonecznikowy	2,7	30	4,2	37	7,1	48	1,9	26	8,1	52	8,9	52
Pozostałe oleje	4,7	24	5,7	27	4,3	18	4,1	24	5,7	24	6,1	25

E/P – udział eksportu w produkcji

Źródło: (Oilseeds: World Markets and Trade, USDA, 2015-2017), obliczenia własne.

Tabela 5. Eksport i import olejów roślinnych wg krajów (w mln ton)

Table 5. Export and import of vegetable oils by country (in m tons)

Wyszczególnienie	Średnia z lat 2001/02-2005/06		Średnia z lat 2006/07-2010/11		Średnia z lat 2011/12-2015/16		2001/02		2015/16		2016/17 szacunek	
	Eksport											
Ogółem, z tego:	40,3		56,4		70,7		32,9		73,6		78,5	
Indonezja	9,6		16,9		24,2		6,6		25,4		28,1	
Malezja	13,1		16,0		18,6		12,9		17,8		19,0	
Argentyna	5,4		6,1		5,2		4,5		6,4		6,3	
Ukraina	1,0		2,2		4,0		0,5		4,8		5,3	
Kanada	0,9		1,7		2,7		0,8		2,9		3,3	
Pozostałe kraje	10,3		13,5		16,0		7,6		16,3		16,5	
Import												
Ogółem, z tego:	37,4		53,0		67,4		30,8		71,4		74,7	
Indie	5,1		7,6		12,3		4,9		15,1		16,1	
UE	6,2		9,0		9,7		5,3		9,9		9,9	
Chiny	6,0		8,9		9,1		3,6		7,8		8,2	
USA	1,9		3,2		4,1		1,9		4,5		4,6	
Pakistan	1,5		2,0		2,7		1,4		3,0		3,4	
Pozostałe kraje	16,6		22,5		29,5		13,7		31,0		32,5	

Źródło: (Oilseeds: World Markets and Trade, USDA, 2015-2017), obliczenia własne.

W analizowanych latach dynamika obrotów międzynarodowych olejami roślinnymi była większa niż ich produkcji. Światowy eksport ośmiu najważniejszych olejów roślinnych łącznie z oliwą z oliwek zwiększył się z 40 mln ton średnio w latach 2001/02-2005/06 do 71 mln ton w ostatnim pięcioleciu, tj. o 75%, przy wzroście ich produkcji

odpowiednio o 61%. Eksport olejów roślinnych w stosunku do ich produkcji wzrósł w porównywanym okresie z 38% do 42%.

Podobnie jak w latach 90. XX wieku, tak i w analizowanych latach XXI wieku w międzynarodowym handlu dominował olej palmowy, który ponadto umocnił swoją pozycję, bowiem jego udział w światowym handlu olejami wzrósł z 57% średnio w latach 2001/02-2005/06 do 64% w ostatnim pięcioleciu. Kolejne miejsca w światowym handlu olejami roślinnymi zajmowały oleje: sojowy (spadek udziału z 22% do 14%), słonecznikowy (wzrost udziału z 7% do 10%) i rzepakowy (wzrost udziału z 3% do 6%). W ostatnim pięcioleciu przedmiotem międzynarodowego handlu było 75% produkcji oleju palmowego, 22% produkcji oleju sojowego, 15% produkcji oleju rzepakowego i 48% produkcji oleju słonecznikowego, wobec odpowiednio 75%, 28%, 8% i 30% w latach 2001/02-2005/06.

Konkluzje

W XXI wieku światowa produkcja i zużycie olejów roślinnych systematycznie wzrasta, w następstwie rosnącego w skali globalnej popytu na żywność i energię odnawialną. Dynamicznie wzrasta zużycie olejów roślinnych na cele spożywcze w krajach rozwijających się, będących najludniejszymi państwami świata i charakteryzujących się rosnącą liczbą ludności, takich jak: Chiny, Brazylia, Indonezja czy Malezja, natomiast w krajach wysoko rozwiniętych zwiększa się przede wszystkim ich zużycie w produkcji biopaliw. Zużycie olejów roślinnych w sektorze spożywczym w krajach wysoko rozwiniętych wzrasta wolno, z powodu wysokiego nasycenia rynku tymi produktami oraz stagnacji lub spadku liczby ludności.

Rosną też obroty handlu międzynarodowym olejami roślinnymi, ale kierunki geograficzne handlu tymi produktami nie zmieniają się istotnie. Krajami deficytowymi w te surowce i w związku z tym największymi ich importerami nadal są kraje Europy i Azji (przede wszystkim Indie, Chiny, Pakistan) oraz USA, a krajami nadwyżkowymi i kluczowymi eksporterami pozostają kraje Azji Południowo-Wschodniej (Malezja i Indonezja – najwięksi eksporterzy oleju palmowego), a także Argentyna, Ukraina (najwięksi eksporterzy oleju słonecznikowego, a w przypadku Argentyny także sojowego) i Kanada (największy eksporter oleju rzepakowego).

W światowej produkcji i konsumpcji olejów roślinnych największy udział ma olej palmowy, a następnie sojowy, rzepakowy i słonecznikowy. Olej palmowy dominuje też w międzynarodowym handlu, a kolejne lokaty zajmują oleje: sojowy, słonecznikowy i rzepakowy. Spośród wszystkich olejów olej palmowy charakteryzuje się najwyższym stopniem koncentracji produkcji. Dlatego wszelkie zmiany u jego nielicznych, liczących się producentów i eksporterów (Malezja i Indonezja) mają istotny wpływ na rynki innych olejów.

Przewidywania wskazują, że tendencje wzrostowe w światowej produkcji, zużyciu i handlu będą kontynuowane. Według prognozy OECD-FAO światowa produkcja olejów roślinnych w 2025 r. wyniesie 219 mln ton i będzie o 26% większa niż średnio w latach 2013-2015. W skali globalnej największymi producentami olejów pozostaną: Indonezja i Malezja. Światowe zużycie olejów roślinnych, mimo prognozowanego spowolnienia, wzrośnie w ciągu dekady o 21% (o 31 mln ton) na cele spożywcze i o 12% (o 3 mln ton) na cele energetyczne, łącznie do 218 mln ton. Międzynarodowy handel olejami roślinnymi

zwiększy się w ciągu dekady o ponad 24% do 91 mln ton, a największymi eksporterami olejów roślinnych na świecie pozostaną Indonezja i Malezja.

Literatura i źródła danych

- Boczar, P., Sznajder, M. (2011). Rozwój światowego rynku olejów roślinnych w latach 1961-2005, UP w Poznaniu.
- Bodył, M., Łopaciuk, W., Rosiak, E., Szajner, P. (2015). Sytuacja na światowym rynku zbóż, roślin oleistych, cukru, biopaliw oraz jej wpływ na krajowe rynki produktów roślinnych i możliwości ich rozwoju, seria „Monografie Programu Wieloletniego”, nr 1, IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- FAOSTAT (2017). Pobrano z: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/FBS>.
- Gawron, W., Burakiewicz, J., Zapędowski, W. (1995). Stan i perspektywy handlu zagranicznego oleistymi, IERiGŻ, Warszawa.
- Górecka, A. (2011). Produkcja oleju palmowego a odpowiedzialność za naturalne środowisko, *Przemysł Spożywczy*, nr 5.
- OECD-FAO Agricultural Outlook 2016-2025 (2016). OECD-FAO.
- Oilseeds: World Markets and Trade (2015-2017). Foreign Agriculture Service/USDA.
- Oil World (2016). ISTA Milke GMBH, Hamburg, Niemcy.
- Rosiak, E. (2014). Światowy rynek biodiesla i surowców do jego produkcji. *Rocznik Rośliny Oleiste - Oilseeds Crops*, Tom XXXV.
- Rutkowski, J. (1978). Tendencje rozwojowe w produkcji i obrotach międzynarodowych nasionami oleistymi i tłuszczami pochodzenia roślinnego, Rozprawa doktorska, SGGW, Warszawa.